

I DIO: TEORIJA PRIVREDNOG RAZVOJA

I Uvod u teoriju privrednog rasta i razvoja

**I Pojemovno odredjenje fenomena
privrednog rasta i razvoja**

**II Predmet teorije privrednog rasta i
razvoja**

**III Osnovni analitički instrumentarij
razvojne makroekonomije**

Privredni rast / Economic growth/

- **Sinonimi ili ne?**
- privredni rast (**Economic growth**) i privredni razvoj (**Economic development**) ?
- Neki istraživači razlike između pojmova privrednog rasta i privrednog razvoja upoređuju slikovito sa **rastom i razvojem čovjeka**. (fizički rast čovjeka, tj. povećanje njegove težine i visine, dok privredni razvoj poistovjećuju sa fizičkim napredovanjem praćenim kvalitativnim razvojem psihofizičkih performansi, a prije svega sa povećanjem **spособnosti adaptiranja** čovjeka **promjenljivim** uslovima života i rada (Henrick, Kindleberger)

Pojam privrednog rasta

- **povećanje proizvodnje** na nivou nacionalne ekonomije u određenom vremenskom periodu u odnosu na predhodni
- Kuznetc S. “trajno povećanje dobara neophodnih za zadovoljenje individualnih i zajedničkih ljudskih potreba, mjereno veličinom proizvodnje po stanovniku”
- Privredni rast – pretpostavka zadovoljenja rastućih ljudskih potreba u uslovima ograničenih resursa
- Privredni rast predstavlja povećanje agregatne ponude (znači da dolazi do realnog rasta BDP/pc)
- Povećanjem agregatne proizvodnje u dugom roku, mi govorimo o ekonomskom napredovanju nacionalne ekonomije

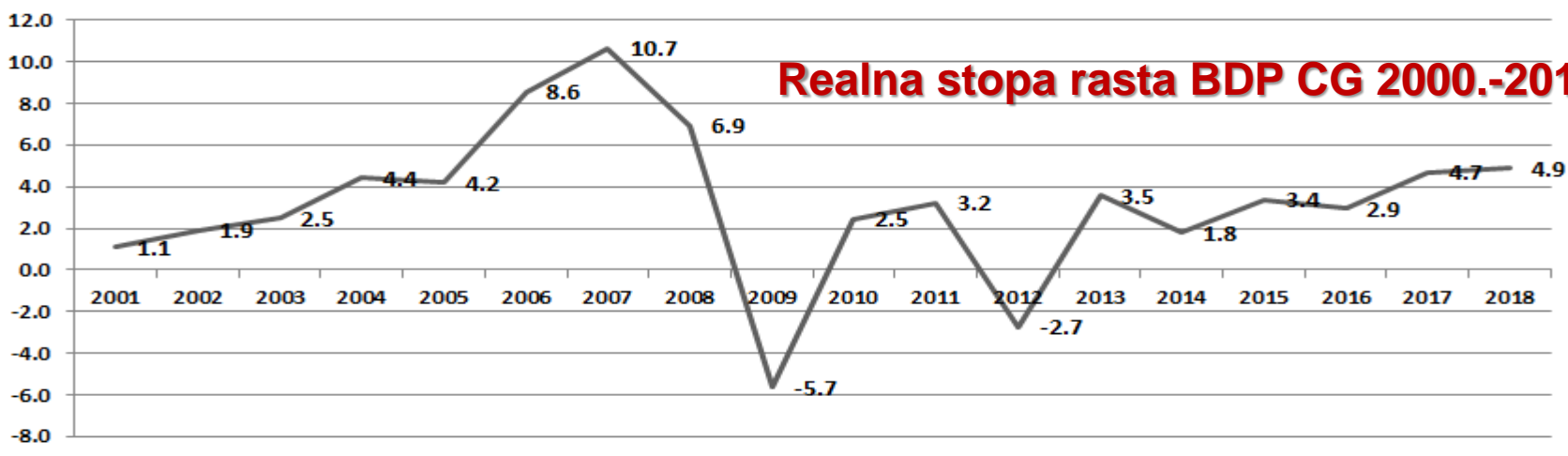
Privredni rast CG

OSNOVNE KARAKTERISTIKE POJMA PRIVREDNOG RASTA SU:

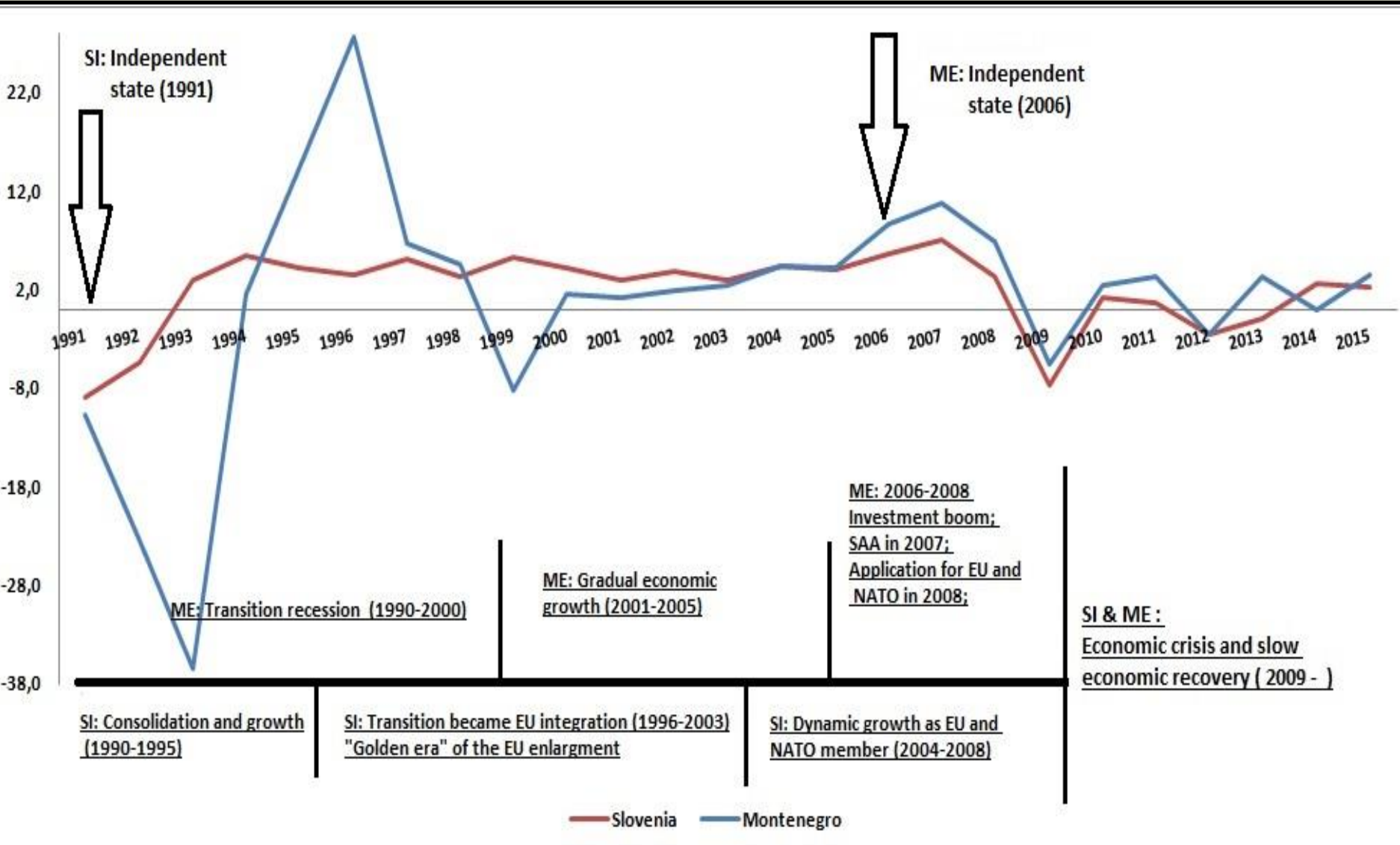
- Nije apstraktna kategorija; Nezamjenjiva analitička osnova;
- Kvantitativno mjerenje (pomoću pokazatelja – stopa privrednog rasta);
- **Privredni rast je uži pojam od pojma privrednog razvoja**, jer je rast u osnovi **komponenta razvoja** i bazira se na krajnje simplificiranom proučavanju ekonomske dinamike
- **Nedostatak:** Privredni rast ne prikazuje promjene u privrednoj strukturi, niti u osnovnim privredno-sustemskim atributima

GRANSKA STRUKTURA

SEKTORI	DP		Udio u BDV	
	1952	1980	2000	2015
Poljopriv.	42,6	11,1	12,5	9,8
Industrija	7,4	30,8	19,1	12,9
Gradj.	20,1	14,7	4,3	4,6
Saobraćaj	4,5	15,2	10,5	4,5
Trgovina	21,9	18,7	14,1	14,5
Hoteli i rest.		4,5	2,8	9,2
Ostalo	3,5	5	36,7	44,5
Ukupno	100%	100%	100%	100%

Primjer – 25 godina tranzicije Crne Gore i Slovenije – realne stope rasta

NACIONALNI RAČUNI – OSNOVNI AGREGATI

Godina	BRUTO DOMAĆI PROIZVOD			Tek. cijene, 000 € POTROŠNI METOD OBRAČUNA (%)				
	tekuće cijene 000 €	po glavi stanovnika	stopa realnog rasta	Lična potrošnja domaćinstava C	Potrošnja države G	Bruto investicije u osnovna sredstva I	Promjene u zalihama	Spoljno - trgovinski saldo E-I
2014	3 457 922	5.561	1,8	81,9	19,4	19,3	0,4	-21
2015	3.595.000	5.779	3,4	79,2	19,4	20,3	-0,3%	-19,5
2016	3.772.621	6.064		80.4	20.6	25.9	1.4	-23.6
2017				74.8	18.4	26.9	3.3	-23.4

• *Bruto domaći proizvod (BDP ili GDP)* u tržišnim cijenama iskazuje vrijednost svih proizvedenih dobara i usluga **rezidentnih jedinica** tokom perioda, tj. zbir bruto dodatih vrijednosti po djelatnostima i poreza na proizvode umanjениh za subvencije na proizvode (**MONSTAT**).

Tri metoda obračuna BDP:

1. PROIZVODNI metod (suma BDV, + porezi - subvencije na proizvode)
2. POTROŠNI metod: $BDP = C+G+I+(E-I)$
3. PRIMARNI metod obračuna (BDP kao suma internih prihoda koje su ostvarili svi proizvođači u zemlji, MONSTAT to još uvijek ne radi)

Godina	Bruto domaći proizvod						Bruto domaći proizvod (potrošni metod)					stanovništvo
							tekuće cijene					
	tekuće cijene	stalne cijene (cijene prethodne godine)	po glavi stanovnika	Nominalni rast BDP	Stopa realnog rasta	deflator	Lična potrošnja domaćinstava	Potrošnja države	Bruto investicije u osnovna sredstva	Promjene u zalihama	Spoljno - trgovinski saldo	
1	2	3		4 1)	5 = (1/2)-1)*100	6	7	8	9	10		
	hilj.€		€	%	%	%	hilj.€					
2000	1,065,699		1,750		-	-	745,691	233,759	179,821	58,772	-152,344	611,196
2001	1,295,110	1,077,420	2,113	21.53	1.1	20.2	970,764	325,988	226,683	76,835	-305,160	611,525
2002	1,360,353	1,319,768	2,208	5.0	1.9	3.1	1,100,461	338,195	198,916	56,301	-333,520	612,325
2003	1,510,128	1,394,126	2,435	11.0	2.5	8.3	1,120,474	404,181	200,830	31,940	-247,297	613,448
2004	1,669,783	1,576,967	2,684	10.6	4.4	5.9	1,221,101	439,238	286,072	-8,368	-268,260	614,670
2005	1,814,994	1,739,590	2,912	8.7	4.2	4.3	1,267,951	543,420	326,329	-4,594	-318,112	615,820
2006	2,148,998	1,970,474	3,443	18.4	8.6	9.1	1,660,948	580,054	469,811	77,000	-638,815	616,854
2007	2,680,467	2,378,000	4,280	24.7	10.7	12.7	2,368,961	539,340	867,109	39,043	-1,133,986	617,800
2008	3,085,620	2,866,025	4,908	15.1	6.9	7.7	2,814,821	698,103	1,180,216	74,747	-1,682,267	618,649
2009	2,980,967	2,911,070	4,720	-3.4	-5.7	2.4	2,503,696	661,430	797,623	10,855	-992,637	619,408
2010	3,125,090	3,054,410	5,006	4.8	2.5	2.3	2,557,204	690,439	676,341	3,989	-802,883	620,078
2011	3,264,781	3,225,982	5,211	4.5	3.2	1.2	2,663,066	687,654	636,990	-5,945	-716,984	620,644
2012	3,181,477	3,175,854	5,062	-2.6	-2.7	0.2	2,632,370	671,130	628,352	26,576	-776,951	620,308
2013	3,327,077	3,294,387	5,363	4.6	3.5	1.0	2,712,002	660,191	638,656	-8,378	-675,394	620,893
2014	3,457,922	3,422,458	5,569	3.9	2.9	1.0	2,774,846	669,895	657,123	42,117	-686,059	621,521
2015	3,624,734	3,575,160	5,832	4.8	3.4	1.4	2,871,863	701,516	736,277	-10,561	-674,361	622,099
2016	3,954,211	3,762,294	6,356	9.1	3.8	5.1	3,035,067	775,489	978,475	53,755	-888,575	622,218
2017	4,299,091	4,123,249	6,909	8.7	4.7	4.3	3,215,527	792,162	1,157,403	141,903	-1,007,904	623,900
2018	4,619,081				4.9							

BDP vs. BND

$$BND = BDP$$

+ plaćanje činilaca iz inostranstva
(plate, profit, rente)

- plaćanja činilaca inostranstvu

- **BDP** – sve što je proizvedeno i realizovano na području Crne Gore, u tržišnim cijenama iskazuje vrijednost svih proizvedenih dobara i usluga **rezidentnih jedinica (u zemlji)** tokom perioda
- **BND** – sve ono što je “u vlasništvu stanovnika Crne Gore” (državljana) tokom godine, u zemlji ili u inostranstvu
- **BND: uključuje** dohotke (plate, profite i zakupninu) od ostatka svijeta, a **isključuje** plaćanja činilaca dohotka ostatku svijeta
- **BND** - vrijednost realizovane proizvodnje i usluga **državljana** određene zemlje, ostvarena u zemlji ili u inostranstvu u određenom periodu
- Ako je ekonomija veoma zatvorena BND=BDP

Primjer: Ako su dohoci od ostatka svijeta **manji** od plaćanja činilaca dohotka ostatku svijeta, tada je BND **manji** od BDP

BDP – dohodna strana	JEDINICE	
1. Bruto domaći proizvod -/BDP/	10.200	10.200
+ primljeni faktorski dohoci iz inostranstva	330	335
- isplaćeni faktorski dohoci inostranstvu	-335	-300
2. Bruto nacionalni dohodak - BND	10.195	10.235

Razlika	BDP – Bruto domaći proizvod	BND – Bruto nacionalni dohodak
	<i>GDP, Gross Domestic Product</i>	<i>GNP –Gross National Product (or GNI)</i>
Definicija	u tržišnim cijenama iskazuje vrijednost svih proizvedenih dobara i usluga <u>rezidentnih jedinica (u zemlji) tokom perioda</u> , tj. zbir bruto dodatih vrijednosti po djelatnostima i poreza na proizvode umanjenih za subvencije na proizvode (Monstat)	Vrijednost realizovane proizvodnje i usluga <u>državljana određene zemlje, ostvarena u zemlji ili u inostranstvu</u> , u određenom periodu vremena (godina). <i>(eng. net-receipts of primary income from abroad: dividends, interest and profits)</i>
Kalkulacija	BDP= potrošnja (C, G) + investicije (I) + (izvoz-uvoz)	BNP= BDP+ + neto plaćanja činilaca iz inostranstva (neto priliv iz inostranstva– plate, profit, rente; primljeni faktorski dohoci) – neto plaćanja činilaca dohotka ostatku svijeta (isplaćeni faktorski dohoci inostranstvu)
Upotreba	Makroekonomske analize i predviđanja / Macroeconomic analysis, Economic Forecasting/	Ista upotreba
Kontekst upotrebe	Da se analizira snaga <u>lokalne ekonomije</u> jedne zemlje, koliko se ukupno proizvelo i plasiralo (roba i usluga). Obim ekonomske aktivnosti u zemlji.	Da se analizira ukupna ekonomska aktivnost <u>državljana</u> jedne zemlje (njihovi dohoci) Bilo da je realizovana u zemlji ili u inostranstvu.
BDP/pc in PPS, max i min,	Najveći - 2016 - Katar (127.523 \$), Luxembourg (105.882 \$) , Makao, Singapur, Brunei, UAE, Irska, Švajcarska, Norveška..	Najmanji BDP/pc in PPS (int. tekući \$) - 2016 – Centralnoafrička republika (699 \$), Burundi (778 \$), Kongo, Liberia, Niger, Malawi,

- Interesantno je istaći da Evropska unija (EU) koristi indikator **GNI (Gross National Income)** za obračun uplata u budžet Evropske unije, koji se metodološki bazira na **ISTOM PRINCIPU kao i GNP** (**Gross national product**) – **BRUTO NACIONALNI DOHODAK (BND)**.
- Definicija Eurostata: **Gross national income** (at market prices) represents total primary income receivable by resident institutional units: compensation of employees, taxes on production and imports less subsidies, property income (receivable less payable), gross operating surplus and gross mixed income. It is equal to: GDP (Gross Domestic Product) + primary income receivable by resident institutional units from the rest of the world - primary incomes payable to the rest of the world. Values are seasonally and calendar adjusted (SCA)
- I Svjetska banka danas više koristi **GNI nego GNP**

CRNA GORA – BRUTO NACIONALNI DOHODAK /BND/

000 EUR	Prelazne i bilansirajuće stavke	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	BRUTO DOMAĆI PROIZVOD	3,125,090	3,264,781	3,181,477	3,362,481	3,457,922	3,654,512	3,954,212	4,299,091
2=(2.1-2.2)	Naknade zaposlenih	150,239	168,330	173,777	185,284	193,994	214,378	224,112	233,808
2.1	od ostatka svijeta prema ostatku svijeta	158,914	179,510	186,906	197,949	211,094	229,918	245,989	259,058
2.2	svijeta	8,675	11,181	13,130	12,665	17,099	15,540	21,877	25,250
3=(3.1-3.2)	Prihod od imovine	-171,977	-142,061	-119,950	-119,739	-148,093	-134,331	-189,545	-146,040
3.1	od ostatka svijeta prema ostatku svijeta	6,888	13,311	19,314	14,720	15,000	17,781	11,839	14,857
3.2	svijeta	178,865	155,372	139,263	134,459	163,092	152,112	201,384	160,897
4=(1+2+3)	BRUTO NACIONALNI DOHODAK	3,103,352	3,291,050	3,235,304	3,428,025	3,503,823	3,734,559	3,988,779	4,386,859
	Saldo primarnog dohotka	-21,738	26,269	53,827	65,544	45,901	80,047	34,567	87,768

VEĆI BND, jer su faktorski dohoci koje primamo od ostatka svijeta veći (**pozitivne neto naknade zaposlenih su veće od negativnih neto prihoda od imovine, tj. POZITIVAN SALDO PRIMARNOG DOHOTKA**)

BND je jednak BDP uvećanom za primarni dohodak koji rezidentne jedinice primaju od sektora inostranstva i umanjenom za primarni dohodak koji rezidentne jedinice plaćaju nerezidentnim jedinicama.

BDP/pc , PPP (ili BDP/pc, PPS)

- GDP per capita, PPP (Purchasing Parity Power, in current international \$) ili PPS – Purchasing Parity Standard)
- BDP/pc u PPP – **BDP po stanovniku na temelju pariteta kupovne moći**. PPP BDP je BDP pretvoren u međunarodne dolare upoređujući odnose, tj. **stope pariteta kupovne moći**. Međunarodni dolar ima istu kupovnu moć nad BDP-om kao što je američki dolar u SAD-u.

Ostvarenje privrednog rasta

- **Osnovni faktori privrednog rasta su:**
  - (a) **AKUMULACIJA** (kapitala) što uključuje sva investiranja u zemlju, opremu i ljudski faktor;
  - (b) porast stanovništva i, u vezi s tim, **PORAST RASPOLOŽIVE RADNE SNAGE**;
  - (c) **TEHNIČKI PROGRES** („znanje“ i sposobnost njegove aktivne primjene).

Privredni rast se može ostvariti na dva načina:

- 1. Povećanom upotrebom inputa (faktora) i**
- 2. Povećanjem efikasnosti inputa (istom količinom faktora rastuće efikasnosti korišćenja)**

Privredni rast

- Uvećanje outputa u dugom roku ima smisla jedino pod pretpostavkom funkcionisanja nacionalne ekonomije sa **punim proizvodnim kapacitetima** (rast je rezultat uvećane efikasnosti upotrebe proizvodnih faktora)
- Nakon II svjetskog rata transformisani su važeći obrasci generisanja privrednog rasta
- Najrazvijenije privrede svijeta privredni rast temelje na **akumulaciji sofisticirane kapitalne opreme i neprekidnom pomjeranju granica tehnoloških mogućnosti proizvodnje**
- Brz ili forsiran privredni rast nije moguć – privredni rast je **dugotrajan, složen i spor proces**

Stopa rasta BDP i BDP/pc industrijski vodećih zemalja

zemlja	Stopa rasta BDP					Stopa rasta BDP/pc				
	1870-1969	1980-1990.	1990-2007	2009	2010-2015	1870-1969	1980-1990.	1990-2007	2009	2010-2015
SAD (310)	3,7	2,7	2,8	-2,8	2,1	2	1,8	1,7	-3,6	1,3
Japan (127)	4,2	4,4	1,4	-5,5	1,3	-	3,8	1,1	-5,5	1,4
Nemačka (81)	3	4,2	1,9	-5,6	2,0	1,9	1,9	1,7	-5,4	2,1
Velika Britanija (64)	1,9	2,6	2,3	-4,2	2	1,3	2,4	1,9	-4,9	1,2
Francuska (66)	2	2,2	2,0	-2,9	1,0	1,7	1,7	1,4	-3,4	0,5
Italija (60)	2,2	2,4	1,4	-5,5	-0,3	1,5	2,1	1,2	-5,9	-0,8
Kanada (36)	3,6	3	2,5	-2,9	2,3	1,8	2	1,5	-4,1	1,2

Privredni rast – “PRAVILO 70”

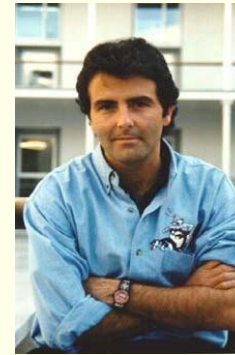

- na prvi pogled neznatne promjene u prosječnom rastu GNP tokom vremena mogu dovesti do veoma različitog nivoa bruto nacionalnog proizvoda po stanovniku, GNP/pc
- O dinamici privrednog rasta govori “pravilo 70”
- **Uz prosečan rast od 1% godišnje, treba da protekne 70 godina kako bi se duplirao iznos dohotka po stanovniku !**
- U slučaju da je rast 3%, nacionalnoj ekonomiji treba 24 godine da bi duplirala iznos BND-a, tj. GNP-a
- Najkraće rečeno, da bi izračunali koliko je godina neophodno za dupliranje vrijednosti GNP, treba broj 70 podijeliti sa realnom godišnjom stopom rasta proizvodnje (npr. **70 / 4% = 18 god**)
- Kretanje stope privrednog rasta u dužem vremenskom intervalu govori o **kvalitetu** ostvarenog rasta proizvodnje
- Kvalitetni privredni rast treba da bude **postojan i samoodrživ**, podrazumjeva postojanje mehanizama za eliminisanje proizvodnje koja nije ekonomski efikasna

$$70/1=70; 70/3=24; 70/4=18; \dots$$

Robert Baro (Robert Barro)
sa Harvarda i Xavijer
Salaj Martin (Sala-i-Martin)
sa Univerziteta Pompeu Fabra
(1991, 2003)

Istrazivali duge serije velicine BND/pc i stopa rasta, da bi utvrdili dinamiku konvergencije, ujednacavanja stopa rasta i nova BND/pc razlicitih zemalja. Zakljucili su da brzina konvergencije iznosi oko $\beta \cong 0,02$. Što znači da se godišnje u prosjeku zatvori oko 2% gepa između per capita dohodaka posmatranih zemalja. Što znači da je u prosjeku potrebno **35 godina da bi se eliminisala 50% razlika u razvijenosti** između nekog zaostalog i nekog razvijenog regiona ili zemlje (istraživali privredu SAD 1880-1990, te 25 RZ 1960-2003, i 102 zemlje svijeta 1960-2003).

To je “**PRAVILO 70**”, korisno **iskustveno pravilo** za izračunavanje vremena udvostručenja dohotka zemlje. Ako varijabla x raste po const. pozitivnoj stopi od $g\%$ godišnje, onda će se udvostručiti za $70/g$ godina!

70/g= vrijeme udvostručenja

HIPOTEZA O KONVERGENCIJI

- Zemlje sa istim ili sličnom stopama štednje i uporedivim tehnologijama, trebalo bi na dugi rok da rastu po istoj stopi odnosno da ostvaruju sličan dohodak per capita (**HIPOTEZA O KONVERGENCIJI**).
- Međutim, u stvarnosti je drugačije. Dok RZ nastavljaju sa konvergencijom ka sve većem životnom standardu, druge, ZUR zemlje, su divergirale ili konvergirale (okupile se) oko zajedničkog stagnirajućeg regionalnog prosjeka. Prvenstveno zato što je među ove dvije grupacije zemalja **RAZLIČIT NIVO TEHNOLOŠKOG PROGRESA**, odnosno ukupne faktorske produktivnosti. To je najubjedljivije objašnjenje divergencije u razvijenosti između zemalja. Ali tu su i tzv. "**NEDOSTAJUĆI INPUTI**".
- Naime, ako se uzorak poveća i obuhvati **102 ZEMLJE**, ova hipoteza se više ne može potvrditi. **Siromašne zemlje ne dostižu bogate**. U praksi dolazi do **ZASTOJA** u konvergenciji. Mnoge zemlje u razvoju (ZUR) kao da su upale u "**ZAMKE RASTA**" na niskom nivou BDP/pc i veoma niskim i negativnim stopama rasta BDP (zbog nedovoljno kapitala i štednje, ratova, razaranja i prirodnih katastrofa; tehnološke zaostalosti; disfunkcionalne strukture privrede, itd.).
- Po istraživanjima Baroa i Salaj Martina - ključni **NEDOSTAJUĆI INPUTI (BRZEG RASTA)** su:
  1. **NISKE INVESTICIJE U LJUDSKI KAPITAL** - nedovoljno obrazovana radna snaga, opšti zdravstveni uslovi (zemlje sa bolje obrazovanim, obučenim i zdravijim radnicima su produktivnije);
  2. **NEDOVOLJNO IZGRAĐENA JAVNA INFRASTRUKTURA** (putevi, elektrifikacija, komunalni sektor...dostupna javna dobra);
  3. **DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA** (tzv. meki faktori produktivnosti per capita, kao što su jasno definisana svojinska prava, zaštićena ljudska prava, efikasna javna uprava, itd.)
  4. **VLADAVINA PRAVA I JAKE INSTITUCIJE**,
  5. **NIVO INVESTICIJA** (nedovoljan nivo investicija)
- Činjenica da će doći do konvergencije, ali da će ona zavistiti **od individualnih karakteristika privrede zemlje**, zove se **USLOVNA KONVERGENCIJA**.

Veličina tržišta i ekonomska snaga: izabrane zemlje i EU

ZEMLJA i stanovništvo 2017	GDP, current prices, mlrd. USD	Structure of GDP in world GDP		GDP/pc, current prices, intl. USD	
		2017	2010	2017	2010
Brazil (209 mil st. – 2,7%)	2.140,94	3,30%	2,75%	10.816	10.308
China (1.409 mil st. -18,7%)	11.795,29	9,30%	15,14%	4.382	8.480
India (1.339 mil st. – 17,7%)	2.454,46	2,40%	3,15%	1.475	1.850
Russia (144 mil st. -1,9%)	1.560,70	2,30%	2,00%	11.445	10.885
Turkey (80,7 mil st. – 1,07%)	793,69	1,20%	1,02%	10.475	9.826
Montenegro (0,62 mil)	4,19	0,01%	0,01%	6.684	6.718
Japan (127 mil st. – 1,7%)	4.841,22	8,70%	6,21%	44.673	38.281
USA (325 mil – 4,3%)	19.417,14	23,30%	24,92%	48.310	59.609
EU (510 mil st. – 7%)	16.139,05	25,90%	20,71%	30.388	40.874
TOTAL (7,5 mlrd stan.)	77.928,03	100%	100%		

International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, April 2017

<https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2017/01/weodata/index.aspx>

Važno je zapamtiti: 1.000 miliona je milijarda, a na engleskom jeziku se kaže „billion“.

1.000 milijardi je bilion, a na engleskom jeziku se kaže „trillion“.

U našem jeziku se bilion rijetko koristi, već se broji u milijardama.

PRIVREDNI RAZVOJ

/ Economic Development

- Polazeći od činjenice da je privredni razvoj daleko **kompleksniji** pojam u odnosu na privredni rast, može se reći da se pod **privrednim razvojem** podrazumijeva:
  1. **Porast proizvodnje roba i pružanja usluga u nacionalnoj ekonomiji (rast BND), uz istovremene STRUKTURNE PROMJENE I PROMJENE U FUNKCIONISANJU date privrede na opštoj uzlaznoj razvojnoj liniji (strukturne, organizacione, institucionalne i tehnološke promjene)**
  2. To je **jedinstvo kretanja i razvoja**, odnosno najopštiji oblik kretanja i razvoja privrede
  3. Svako kretanje privrede podrazumjeva brojne **promjene**, koje su istovremeno i **kvalitativne i kvantitativne**
  4. Izazvane promjene se dešavaju pod dejstvom **naučnog i tehničkog progres**a

- Osnovna razlika između pojma privrednog rasta i privrednog razvoja je: Privredni rast je kvantitativna veličina, dok privredni razvoj podrazumjeva i kvantitativne i kvalitativne promjene.

- Nedostatak pojma "privrednog rasta" je što se njime ne pokazuju osnovne promjene unutar same strukture privrede

Fenomen privrednog rasta

	Prosječna stopa rasta BDP godišnje (%)							pros.j.rast BDP/pc	Pros.j. st. rasta BDP
	1820- 2006	1820- 1870	1880- 1913	1913- 1950	1950- 1973	1973- 2001	2001- 2006	1820- 2006	2007- 2015
Austria	2,1	1,4	2,4	0,2	5,2	2,5	2,4	1,6	0,9
Belgium	2,1	2,2	2,0	1,0	4,0	2,1	2,1	1,6	1,1
Denmark	2,4	1,9	2,6	2,5	3,7	2,0	2,0	1,6	0,3
Finland	2,6	1,6	2,7	2,7	4,8	2,4	2,6	1,8	0,1
France	2,0	1,4	1,6	1,1	4,9	2,3	2,1	1,6	0,7
Germany	2,2	2,0	2,8	0,3	5,5	1,8	1,7	1,6	1,2
Italy	2,1	1,2	1,9	1,5	5,5	2,3	2,0	1,5	-0,7
Netherlands	2,4	1,7	2,1	2,4	4,6	2,4	2,3	1,4	0,8
Norway	2,7	2,2	2,2	2,9	4,0	3,4	3,2	1,9	1,2
Sweden	1,6	2,1	2,7	3,7	1,9	2,0	1,6	1,6	1,5
Switzerland	2,4	1,9	2,5	2,6	4,4	1,2	1,3	1,7	1,6
United Kingdom	2,0	2,0	1,9	1,2	2,9	2,1	2,2	1,7	1,1
Japan	2,7	0,1	2,4	2,2	8,9	2,7	2,6	1,9	0,4
United States	3,6	4,1	3,9	2,8	3,9	3,0	2,9	1,7	1,3
KINA					5,2 (⁶¹⁻⁷³)	8,9	10,3		9,3

Maddison (2007)

Historical Statistics of the World Economy: 1-2008 AD

- Za skoro dva vijeka BDP se povećao 60 do 100 puta i više (RZ raste prosječno 2-4% godišnje), dok je BDP/pc porastao 12 do 30 puta u izabranim zemljama
- Varijacije u dinamici rasta posljedica su i ratova, kolonijalnog širenja i pripajanja teritorija, demografske eksplozije, ali i političkih, kulturnih i naučnih revolucija
- Npr. **Amerika** je, po veličini privrede, dostigla Britaniju **1870.** godine. Zatim joj je bilo potrebno skoro pet decenija (i Prvi svjetski rat) da bi 1918. pretekla Britaniju po prosječnom dohotku . Ali joj je onda trebalo dodatnih 30 godina (i Drugi svjetski rat) da bi postala **najveća politička i vojna sila.**
- Ovoj analizi dodajemo KINU! <http://www.ggdc.net/maddison/oriindex.htm>

Obilježja fenomena privrednog razvoja (Bajec) :

1. Razvoj je **normativan proces** (usmjeren na realizaciju određenih ciljeva)
  2. Razvoj je **multidimenzionalan proces** (različiti aspekti života i potrebe ljudi i društva, na koje utiče veliki broj faktora)
  3. Razvoj je **koherentan proces** (prethodno usklađivanje ciljeva koji se simultano ostvaruju)
- Privredni razvoj može se definisati kao dinamični proces povećanja stepena zadovoljenja ljudskih potreba
  - Privredni razvoj je komponenta društvenog razvoja

“Privredni rast bez privrednog razvoja”

- Kada se pojedine zemlje nalaze na **nižim stepenima privredne razvijenosti**, onda privredni rast može izgledati i kao privredni razvoj.
- to su situacije u kojima privreda ostvaruje veći kvantum agregatnog **outputa** prvenstveno zahvaljujući **rastućoj upotrebi prirodnih resursa i radne snage**, s jedne, kao i **transferu inostrane akumulacije kapitala, znanja i tehnologije**, s druge strane.
- Ostvaruje se rast proizvodnje u pojedinim oblastima, uz istovremeno izostajanje odgovarajućeg rasta u mnogim drugim, čak i komplementarnim segmentima proizvodnje, a da se i ne govori o **neophodnim** institucionalnim transformacijama, i promjenama na planu raspodjele dohotka, koje predstavljaju jednu od osnovnih premisa privrednog razvoja

Prema Todaru - **razvoj** podrazumjeva najmanje
sljedece tri komponente:

- 1. Povećana potrošnja i bolji kvalitet** (hrane, uslova stanovanja, zdravstvene zaštite, socijalna sigurnost)
- 2. Rast životnog standarda** (veći broj radnih mjesta, bolje obrazovanje, kulturne i humane vrijednosti – rast nacionalnog blagostanja; individualnog i nacionalnog samopoštovanja)
- 3. Povećanje ekonomskog i društvenog izbora** kroz oslobađanje pojedinaca i nacija od razlicitih oblika zavisnosti

2. Predmet teorije rasta i teorije privrednog razvoja

TEORIJA PRIVREDNOG RASTA

Teorija privrednog rasta izučava kvantitativne relacije između utrošaka i outputa.

Daje odgovor na pitanje na koji način obezbjediti uvećanje realnog GNP koji odgovara uslovima pune zaposlenosti?

- uz pretpostavku punog korišćenja proizvodnih faktora
- Teorija privrednog rasta **komplementarna** naučnoj disciplini Teorije zaposlenosti

Maksimalna stopa privrednog rasta se ostvaruje pod pretpostavkom realizacije najvećeg mogućeg povećanja upotrebljenih količina proizvodnih faktora i/ili njihovog maksimalno produktivnog korišćenja.

TEORIJA PRIVREDNOG RAZVOJA

Teorija privrednog razvoja istražuje: ciljeve, faktore, kriterijume, pokazatelje i strategije razvoja.

- Znatno **složeniji pristup istraživanju** ekonomskih fenomena
- sugeriše konkretne **makroekonomske politike** i način njihovog ostvarivanja
- utvrđuje **uslove** koji pogoduju ostvarenju visokih stopa rasta u dugom periodu
- Nudi zainteresovanim subjektima naučne **odgovore** na pitanja povezana sa ostvarenjem određene makroekonomske performanse

Na osnovu istraživanja pomenutih fenomena, teorija privrednog razvoja služi kao **podloga za kreiranje što adekvatnijih mjera makroekonomske politike razvoja**

- **Od deskriptivnog metoda do analitičke preciznosti**

Teorija privrednog razvoja

- **Šumpeter (1911, Teorija privrednog razvoja):** Privredni razvoj nije harmoničan i postepen proces, već je, naprotiv, "spontana, diskontinuelna promjena tj. narušavanje" ravnoteže. Zbog toga privredni razvoj podrazumijeva **rizik i nesigurnost** i zahtjeva poseban tip ljudi koji će svjesno ulaziti u rizike novih kombinacija. Osobe koje realizuju "nove kombinacije" prihvatajući rizik Šumpeter naziva **preduzetnicima**.
- **pojmovi privredog rasta i privrednog razvoja** postepeno počinju predstavljati centralne ekonomske kategorije, kako za vlasnike kapitala tako i za menadžere, političare i ekonomske teoretičare
- veliki broj radova posvećen analizi privrednog razvoja pojavljuje se **nakon II sv. rata**, ali uz naglašenu parcijalnost u sagledavanju ključnih razloga siromaštva pojedinih nacija.
- **Teorija privrednog razvoja u pravom smislu riječi je relativno mlada naučna disciplina**
- **Utemeljivači teorije privrednog razvoja su Roy Harod i Evzey Domar**

Teorija privrednog razvoja

- Roy Harod “Towards a Dynamic Economics”, 1948; Evzey Domar, “Esseys on Theory of Economic Growth”, 1947; proizvodna funkcija - $Y = F(K, L)$, modeli privrednog rasta;
- Kejnzijanska teorija i politika (u kratkom roku – proizvodnju i zaposlenost (rast) determinišu faktori na strani agregatne tražnje, multiplikator I, G i X)
- Neoklasični ekonomisti (kod teorije racionalnih očekivanja i ekonomija ponude – pomjeranje istraživanja na faktore ponude, na rast proizvodnje i zaposlenosti utiče značajno rast štednje i investicija, odnosno smanjeno oporezivanje dohodaka, a osnovni analitički instrumentarij ekonomije ponude predstavljen je Laferovom krivom (odnos poreskih prihoda i poreske stope..))
- Teorija privrednog razvoja zahtjeva širok istraživački pristup, sa fokusom na pojmove alokativne efikasnosti i produktivne upotrebe resursa, ali i na mnoge druge ekonomske, društvene, političke i institucionalne sadržaje

III Osnovni analiticki instrumentarij razvojne makroekonomije

- 1. Institucionalni sektori privrede**
- 2. Proizvodne mogućnosti društva**
- 3. Makroekonomska efikasnost**
- 4. Pareto koncept optimuma**
- 5. Kriva agregatne ponude**

III.1. Institucionalizovani sektori privrede

- Razumijevanje teorije privrednog razvoja ima za prepostavku poznavanje institucionalne strukture i logike funkcionisanja privrede čija se razvojna performansa sagledava u vremenu
- institucionalizovani sektor privrede: **skup ekonomskih subjekata koji na nacionalnom nivou obavljaju homogene transakcije**
- Osnovni institucionalizovani sektori u nacionalnoj ekonomiji su:

1. Domaćinstva

2. Preduzeća (privreda – nefinasijski i finansijski sektor)

3. Država

4. Odnosi sa inostranstvom

Objašnjenje dijagrama kružnog toka

Odluke donose domaćinstva i preduzeća.

Domaćinstva i preduzeća međusobno djeluju na:

- 1) tržištima **faktora proizvodnje** (rada, zemlje, kapitala),
- 2) tržištima **dobara i usluga**

1) Na tržištima **faktora proizvodnje**:

- domaćinstva su prodavci
- preduzeća su kupci

2) Na tržištima **dobara i usluga**:

- preduzeća su prodavci
- domaćinstva su kupci

Rezime

Realne ekonomske transakcije obuhvataju: proizvodnju, razmjenu i potrošnju realnih ekonomskih dobara.

Domaćinstva prodajom faktora proizvodnje (zemlje, rada, kapitala) preduzećima – ostvaruju **dohotke** (rentu, platu, profit), koje **troše** na kupovinu dobara i usluga od preduzeća. Domaćinstva, tako, **dohotke** „pretvaraju” u **izdatke**.

Preduzeća prodajom dobara i usluga domaćinstvima ostvaruju **dohotke**, koje **troše** na isplatu naknada domaćinstvima (rente, plate, profita) za kupljene faktore proizvodnje (zemlju, rad, kapital). Preduzeća, tako, **dohotke** „pretvaraju” u **izdatke**.

Otuda **kružni tok**:

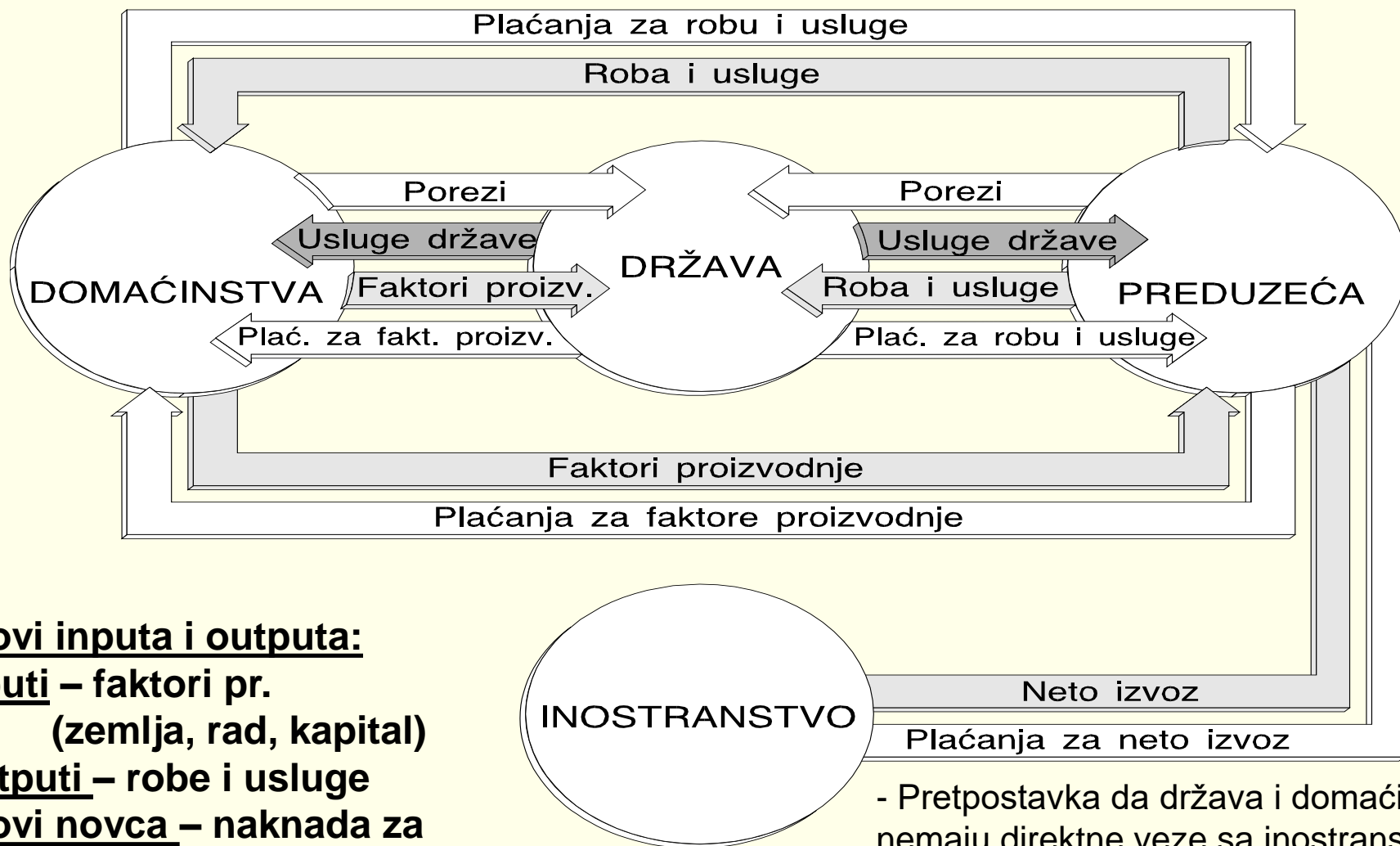
→ **dohoci** domaćinstava → **izdaci** domaćinstava → **dohoci** preduzeća → **izdaci** preduzeća →

BDP na dijagramu kružnog toka računa se na 1 od sledeća 2 načina:

1) kao zbir svih **izdataka** domaćinstava za kupljena dobra i usluge, tj. kao zbir svih **dohodaka** preduzeća za prodata dobra i usluge

2) kao zbir svih **izdataka** preduzeća za kupljene faktore proizvodnje, tj. kao zbir svih **dohodaka** domaćinstava za prodate faktore proizvodnje

Kružni tok privredne aktivnosti: domaćinstva, firme, država i inostranstvo

Tokovi inputa i outputa:

Inputi – faktori pr.
(zemlja, rad, kapital)

Outputi – robe i usluge

Tokovi novca – naknada za
prodani/kupljeni faktor proizvodnje
(renta, plata, profit)

- Pretpostavka da država i domaćinstva
nemaju direktne veze sa inostranstvom
već samo preduzeća

Stvarna privreda je znatno složenija od privrede prikazane na dijagramu kružnog toka

Mogući razlozi su sljedeći:

- Izostavljena je **štednja**, kako domaćinstava tako i preduzeća.

Domaćinstva ne troše sav dohodak na tekuću kupovinu dobara i usluga, nego i štede za budućnost.

Preduzeća ne troše sav dohodak na tekuću kupovinu faktora proizvodnje, nego i štede za buduće investicije.

- Izostavljena je **država**. Iz tekućeg dohotka, domaćinstva i preduzeća plaćaju i poreze državi.

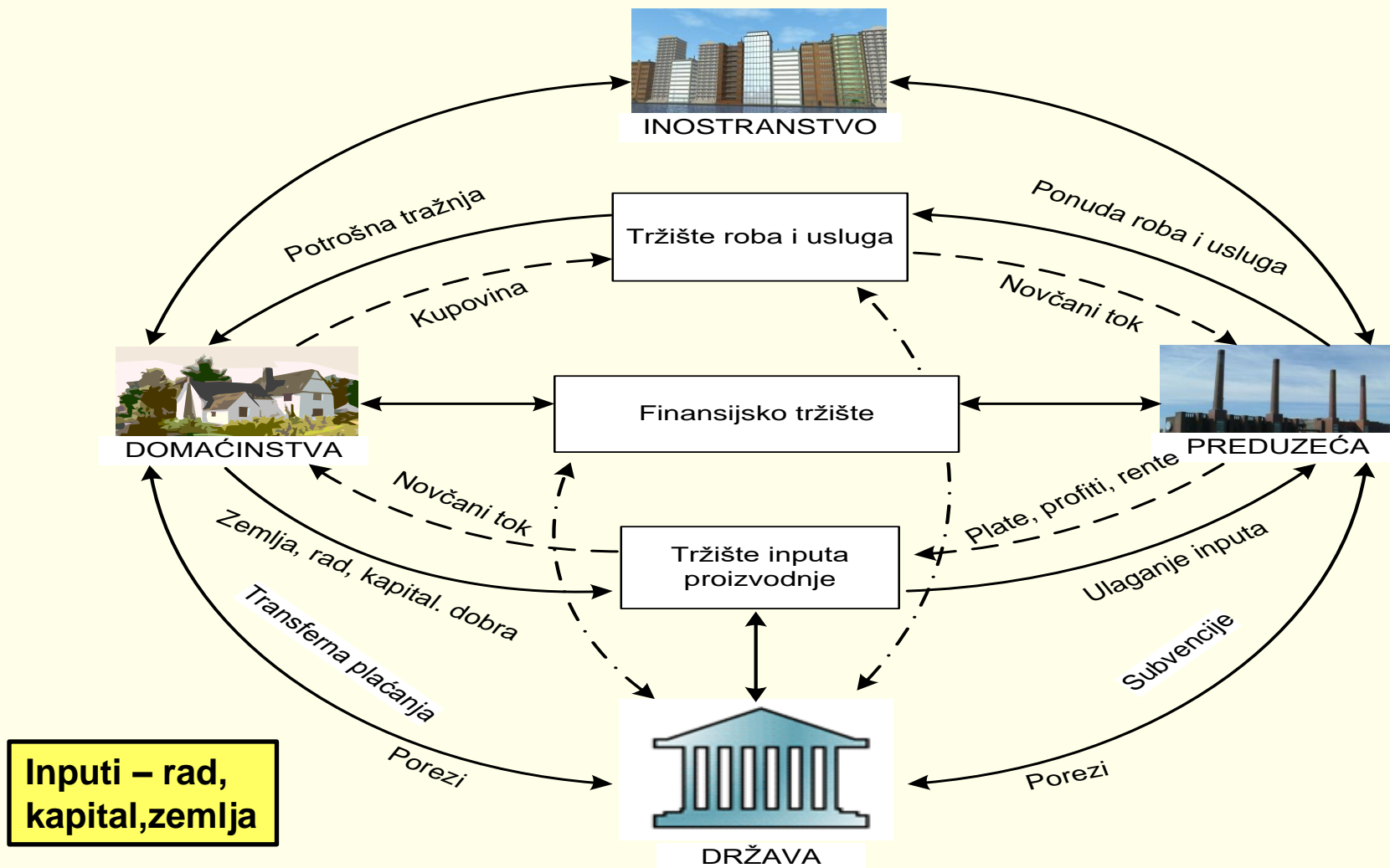
Osim domaćinstava, i država je kupac dobara i usluga proizvedenih u zemlji.

- Izostavljena je **spoljnotrgovinska razmjena**.

Osim domaćinstava (i države), i inostranstvo je kupac dobara i usluga proizvedenih u posmatranoj zemlji.

Kružni tok makroekonomskih aktivnosti u otvorenoj privredi (robni i novčani) tokovi između domaćinstava, preduzeća, države i inostranstva

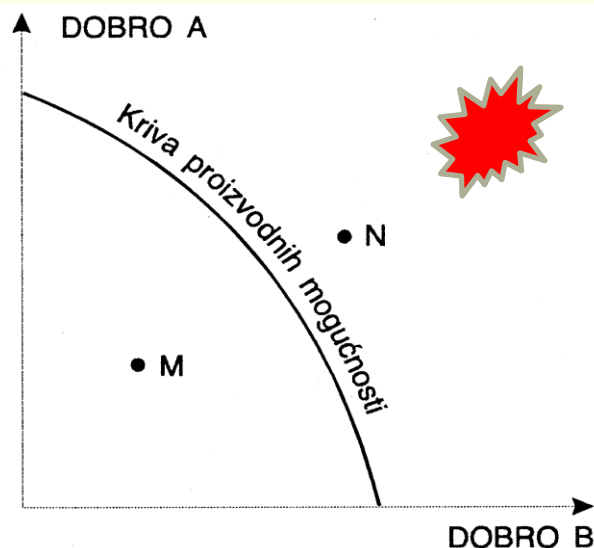
Njihove aktivnosti se povezuju preko tržišta: inputa proizvodnje, tržišta roba i usluga i finansijskog tržišta. Finansijsko tržište kanališe štednju u investicije.

U otvorenoj ekonomiji mogu da se pojave suficit, deficit i ravnoteža međ. tokova roba i kapitala. Tu postoje dva izvora dobara (dohodak i uvoz) i četiri upotrebe dobara (privatna potrošnja, javna potrošnja, investicije i izvoz).

III.2. Proizvodne mogućnosti društva

- **Potencijalni proizvod** predstavlja količinu roba i usluga, koju jedna privreda može ostvariti pod pretpostavkom **stabilnih cijena**.
- Veličina potencijalne proizvodnje određena je raspoloživim proizvodnim kapacitetima.
- Maksimalni nivo proizvodnje označava angažovanje raspoloživih faktora i datog nivoa tehnologije i njega u analitičkom smislu reprezentuje kriva proizvodnih mogućnosti (*production possibilities curve*)

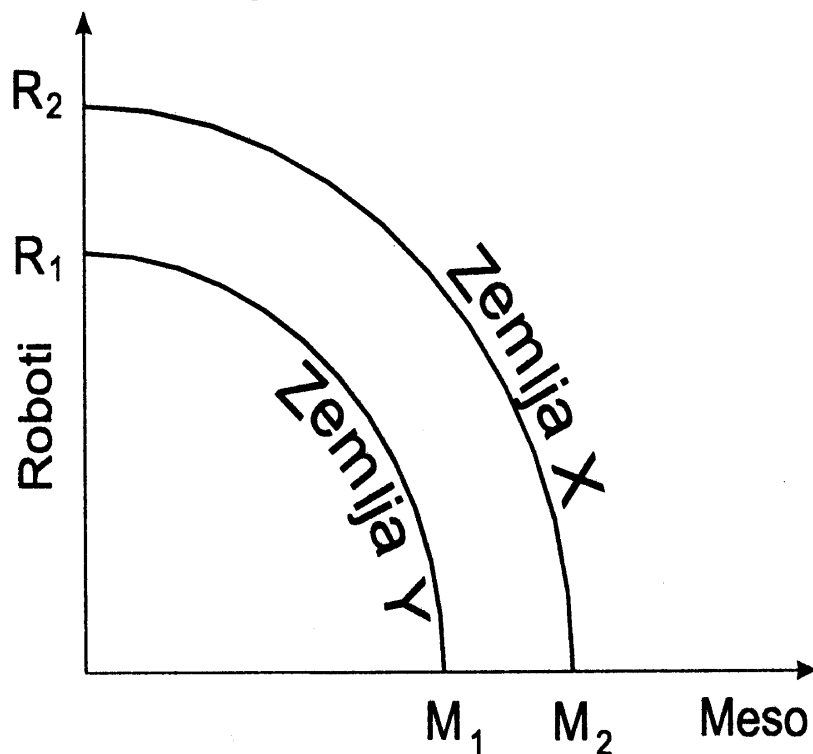

Tačka unutar krive proizvodnih mogućnosti /M/ ukazuje na postojanje neiskorištenih resursa – **proizvodnja ispod raspoloživih kapaciteta (uz nedovoljnu zaposlenost rad.snage)**.

Tačka N nije realna, budući da ona podrazumjeva upotrebu veće količine proizvodnih faktora u okviru nacionalne privrede u odnosu na raspoloživi nivo. Dodatna ponuda proizvodnih faktora ili veća efikasnost znači proizvodnju dobara izvan konkretne krive proizvodnih mogućnosti.

Razlika u proizvodnim potencijalima

- Proizvodni potencijal zemlje X je izraženiji u odnosu na proizvodni potencijal zemlje Y .

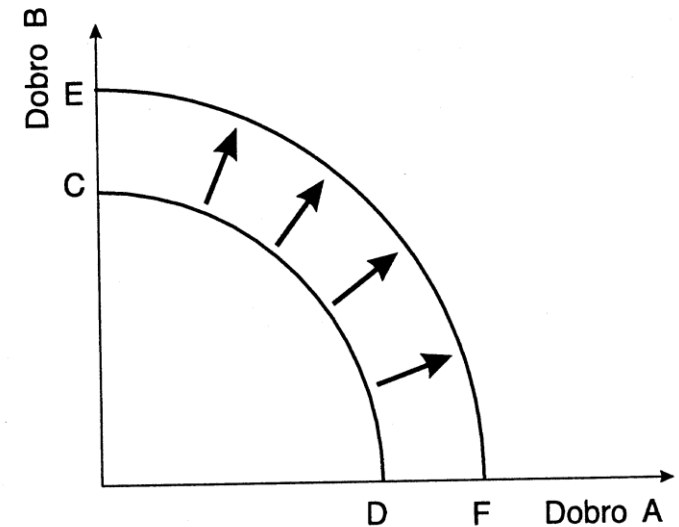
Pomjeranje krive proizvodnih mogućnosti

Uvećana upotreba proizvodnih faktora i/ili tehnološke promjene

djeluju na pomjeranje krive proizvodnih mogućnosti.

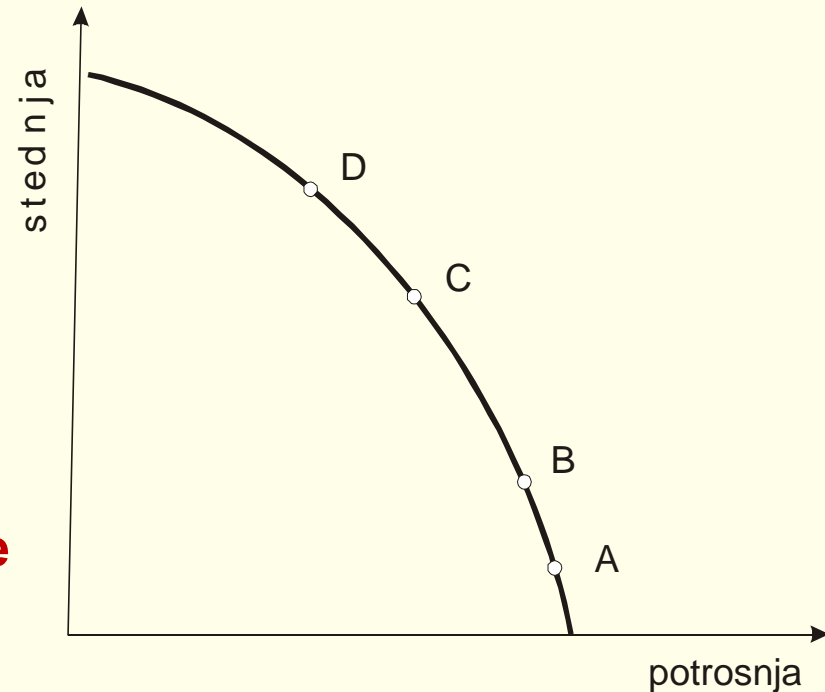
Privredni rast ilustruje translaciju krive proizvodnih mogućnosti CD u položaj EF.

Privreda može, pod pretpostavkom **potpuno iskorišćenih kapaciteta**, isključivo zahvaljujući kompleksu **tehnoloških promjena**, ostvariti privredni rast, a shodno tome povećati i proizvodnju i potrošnju i dobra A i dobra B.

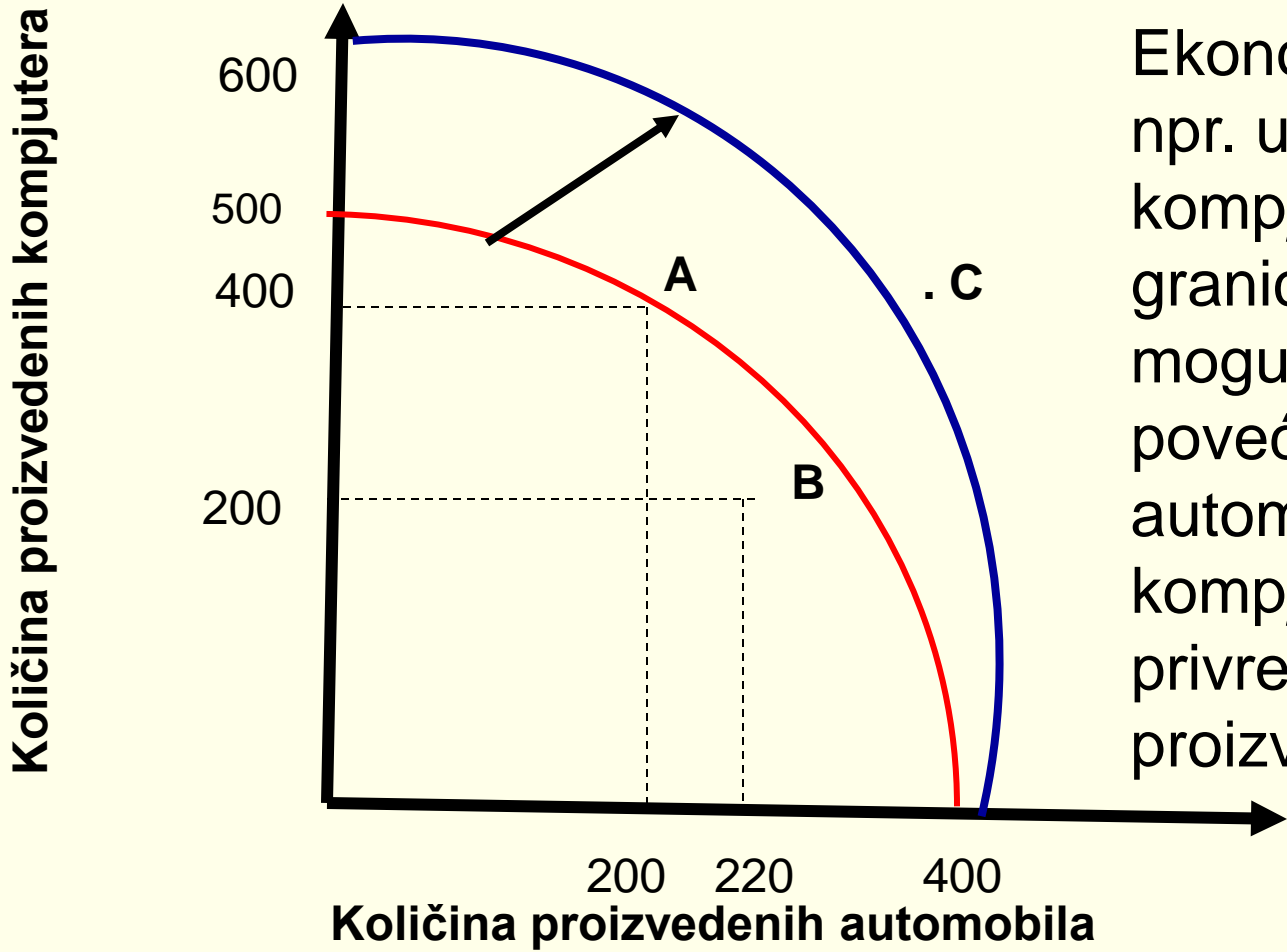
Cetiri zemlje: iste proizvodne mogućnosti i različite sklonosti štednji

- prilikom raspodjele stvorenog dohotka društvo se uvijek opredjeljuje između **štednje i potrošnje**.
- Ukoliko se na određeno vrijeme ono odrekne uvećanja tekuće potrošnje različitih dobara (imajući u vidu oblast lične, a ne investicione potrošnje) i opredjeli se za **uvećanje obima štednje** (izgradnja novih postrojenja, fabrika) ono je u prilici da kroz nekoliko godina **poveća svoj proizvodni potencijal** i pređe na višu krivu proizvodnih mogućnosti

4 zemlje se bitno razlikuju po nivoima štednje u odnosu na stvoreni dohodak

Granica proizvodnih mogućnosti pokazuje **kombinacije** outputa koje je privreda u stanju da proizvede pri raspoloživim faktorima proizvodnje i raspoloživoj tehnologiji

Ekonomski napredak npr. u proizvodnji kompjutera pomjera granicu proizvodnih mogućnosti desno, povećavajući broj automobila i kompjutera koje privreda može proizvesti

- Zemlje sa izraženijom **sklonošću štednji** značajno pomjeraju krivu proizvodnih mogućnosti u funkciji vremena

III.3. Makroekonomska efikasnost

- **efikasnost** u najopštijem značenju riječi predstavlja **odnos između vrijednosti dobijene proizvodnje i vrijednosti utrošenih faktora**
- **tri oblika efikasnosti u ekonomskoj teoriji:**

  1. **PROIZVODNA efikasnost** se određuje kao zahtjev da se uz najniže troškove proizvede određeni obim i kvalitet proizvoda.
  2. **ALOKATIVNA efikasnost** se definiše kao zahtjev da se resursi kojima raspolaže određeni privredni subjekt alociraju na proizvodnju onih dobara koje je moguće tržišno valorizovati (**Pareto efikasnost**)
  3. **DISTRIBUTIVNA efikasnost** određuje se kao nastojanje da uz uslov konstantnosti cijena i dohotka, potrošači ne žele da svoj raspoloživi dohodak troše ni na koji drugi način nego što trenutno oni upravo čine

- **mikro i makroekonomska efikasnost**
- **Makroekonomska efikasnost** rezultat je djelovanja mnogobrojnih faktora, ekonomskih i neekonomskih, društveno-istorijskih, političkih, tehnoloških i mnogih drugih činilaca, čiji je karakter ispoljavanja i jačina djelovanja vrlo različita.

Kvalitet makroekonomske performanse

- pojam makroekonomske efikasnosti najčešće se identifikuje pojmom **kvaliteta makroekonomske performanse**
- **četiri pokazatelja** u najvećem stepenu reprezentuju kvalitet makroekonomske performanse:

- 1) **privredni rast,**
- 2) **inflacija,**
- 3) **stopa nezaposlenosti**
- 4) **i platni bilans**
(70/20=3,5)

Indikator	2013	2014	2015	2016	2017
BDP, realni rast u %	3,3	1,8	3,4	2,5	2,7
INFLACIJA	2	-0,5	1,4	0,4	2,3
Registr. stopa NEZAP.	14,9	15,1	18,5	21,6	22,5
Bilans tek. računa, % BDP	14,5	15,2	13,4	13,1	13,9
Net FDI, % BDP	9,6	10,2	11,3	14,7	13,8
DRŽAVNI DUG, % BDP	58,5	58,5	65,7	66,1	68

Ključni pokazatelji efikasnosti privrednog razvoja:

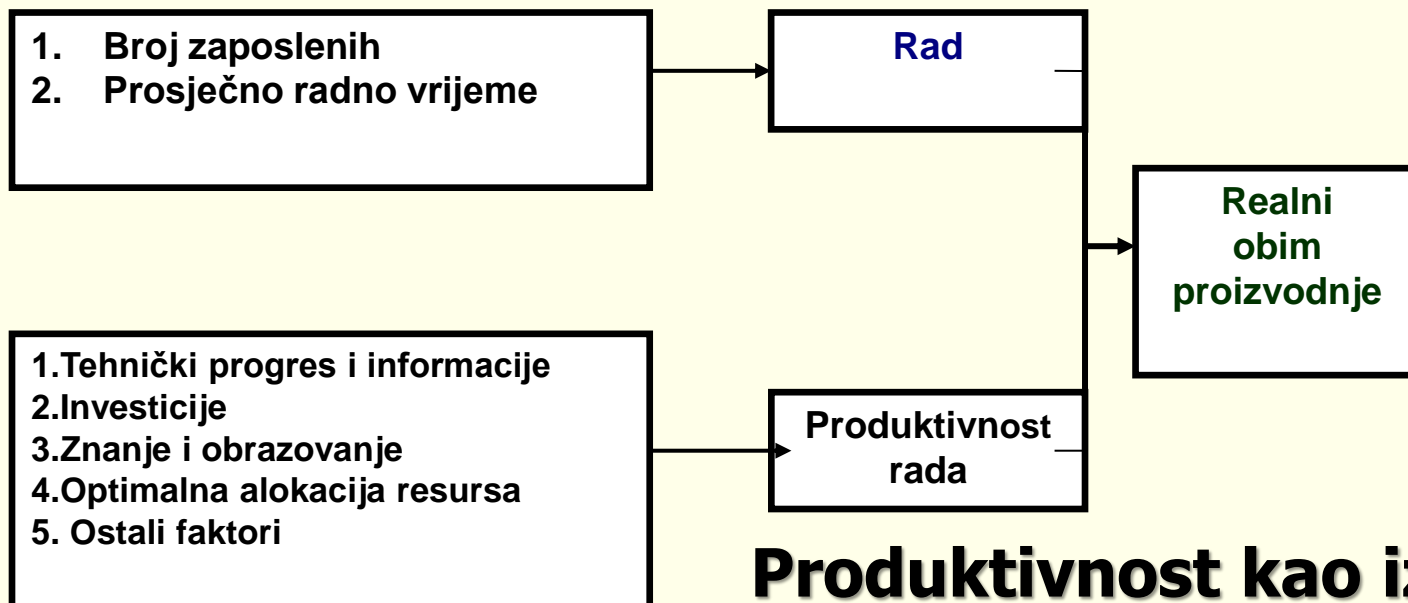
1. Kapitalni koeficijent

odnos između utrošenih proizvodnih sredstava (kapitala) i bruto nacionalnog proizvoda (**prosječni** kapitalni koeficijent) ili odnos između priraštaja kapitala tj. veličine investicija i priraštaja vrijednosti proizvodnje (**granični** kapitalni koeficijent)

2. Globalna produktivnost

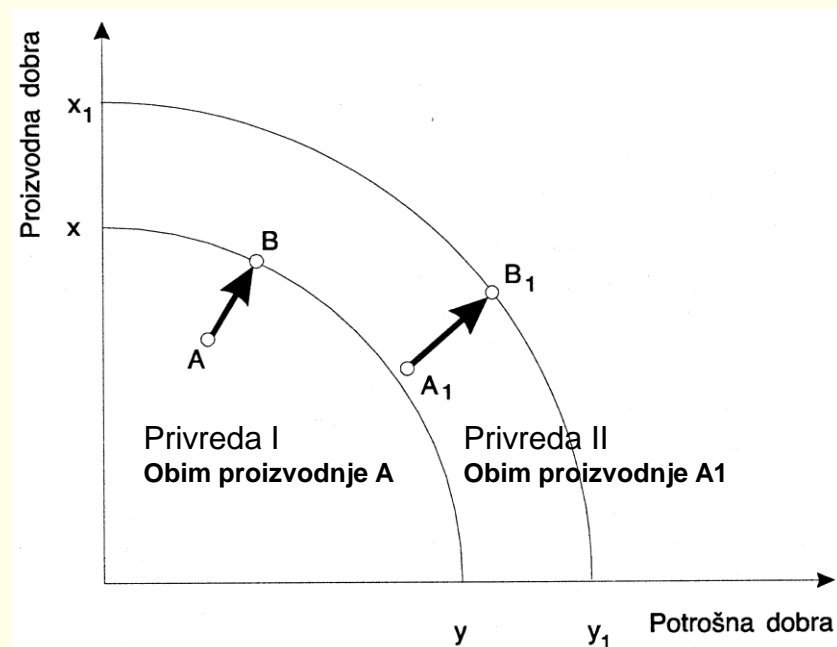
pokazatelj stvarne proizvodne efikasnosti. Stopa rasta globalne produktivnosti u suštini je ponderisani prosjek stopa rasta produktivnosti rada i kapitala, a ukazuje na **porast proizvodnje koji se ostvaruje bez dodatnih ulaganja**.

Produktivnost kao izvor rasta

Komparacija makroekonomske efikasnosti dvije zemlje pomoću krive proizvodnih mogućnosti

- Privreda zemlje **I** ima obim proizvodnje u tački A; privreda zemlje **II** ima obim proizvodnje u tački B;
- rastojanje tačke A do krive proizvodnih mogućnosti zemlje **I** (tačka B, na krivoj XY) ilustruje **stepen neefikasnosti privrede zemlje I**
- Kriva X_1Y_1 predstavlja **proizvodni potencijal privrede zemlje II**, koja produkuje obim proizvodnje u tački A1
- **Privreda II neefikasnija je od privrede I**
  - rastojanje tačke A1 do tačke B1, do njoj najbliže tačke na krivoj proizvodnih mogućnosti X_1Y_1 , **veće je** od rastojanja tačke A do tačke B

III.4. Koncept Pareto optimuma

- **Alokativna efikasnost u razvojnoj ekonomiji je poznata i kao Pareto efikasnost.**
- Polazi se od toga da **optimalna makroekonomska efikasnost** izražava stanje u privredi u kojoj niko ne može poboljšati svoju poziciju, a da istovremeno ne pogorša tuđu.
- kada je proizvodnja tako organizovana da društvo ne može dobiti više jednih proizvoda, bez žrtvovanja nekih drugih ili bez povećanja ukupne količine faktora proizvodnje, a da se ne upotrebi više nekog drugog ili da se ne smanji proizvodnja - sistem je optimalan u **Paretovom smislu**
- Ovaj koncept optimuma podrazumjeva stanje ekonomskog sistema koga karakteriše **identičnost marginalne produktivnosti proizvodnih faktora u svim sektorima proizvodnje, odnosno to je stanje privrede u kome postoji **jednakost granične stope supstitucije faktora u svim proizvodnim sektorima.****
- **identičnost granične produktivnosti faktora proizvodnje u svim proizvodnim segmentima**

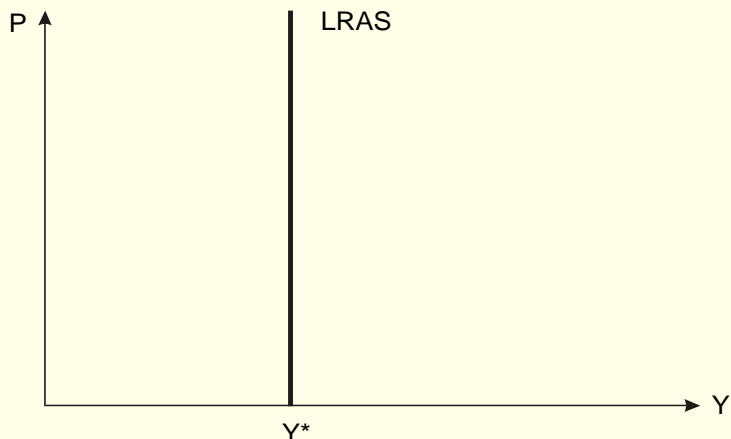
III.5. Kriva agregatne ponude

- **obim nacionalne proizvodnje** reprezentuje kriva agregatne ponude
- **Kriva AS (*aggregate supply curve*)** pokazuje nivo realne proizvodnje koja će biti proizvedena za svaki nivo cijena (P)
- **Determinante agregatne ponude:**
  1. Veličina potencijalnog outputa (proizvodni kapaciteti)
  2. Nivo troškova
- o konkretnom **obliku** krive agregatne ponude u ekonomskoj teoriji do današnjih dana vode se polemike
- Pojedine **ekonomske škole** prikazuju oblik krive agregatne ponude na radikalno drugačiji način

Vremenski kriterijum i tri domena AS krive

- U osnovi razlikovanja oblika krive agregatne ponude nalazi se vremenski kriterijum, odnosno **podjela na kratak (2-3 godine) i dugi rok**
- **U kratkom roku**, nominalne varijable (cijene, zarade, kamatne stope) pod uticajem tržišnih kolebanja mijenjaju se sporo, dok su realne promjenljive (proizvodnja, zaposlenost, itd), promenljive fleksibilnog karaktera u kratkom roku.
- **U dugom roku**, nominalne veličine smatraju se fleksibilnim, dok se realne mijenjaju sporo.
- U ekonomskoj literaturi gotovo opšte prihvaćen stav je da se kao tri domena AS krive izdvajaju:
  1. Horizontalni domen AS krive (kejnzijanci),
  2. Srednji prelazni domen AS krive (neoklasičari),
  3. Vertikalni domen AS krive (klasičari).

Kriva agregatne ponude klasicara

VERTIKALNI DOMEN – KLASIČARI:

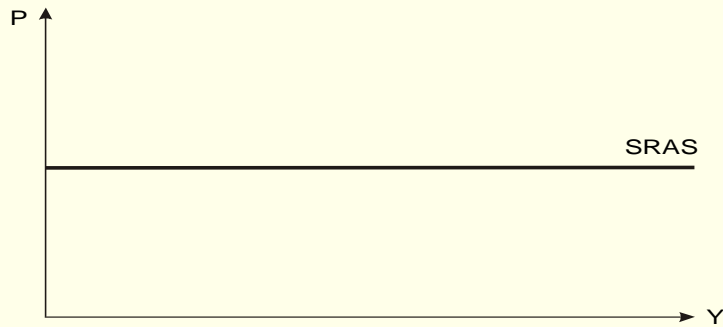
Pomjeranje AS krive moguće je samo ukoliko se poveća raspoloživa količina faktora proizvodnje ili ako se poboljša tehnologija.

Dugoročna kriva agregatne ponude (long run aggregate supply LRAS) je fiksirana na nivou potencijalne proizvodnje Y.

Pretpostavke analize agregatne ponude kod klasičara:

- 1) obim proizvodnje zavisi samo od raspoloživih faktora proizvodnje (kapitala i rada) i tehnologije, a ne i od nivoa cijena,**
  - 2) promjena faktora proizvodnje i tehnologije je spora,**
  - 3) privreda funkcioniše u uslovima pune zaposlenosti i**
  - 4) cijene i nominalne zarade su fleksibilne,**
- njihovim promjenama održava se ravnoteža na tržištu; to su kratkoročne promjene, korekcija zarada uslijed promjena cijena se odvija brzo, uslijed čega pri svakoj promjeni cijena i zarada, nivo realne proizvodnje ostaje nepromijenjen, odnosno ostaje na nivou potencijalne proizvodnje.

Kejnsijanski oblik krive agregatne ponude

HORIZONTALNI DOMEN - KEJNZIJANCI:

Kejnsijanski oblik krive agregatne ponude reprezentuje **prava linija paralelna sa apscisom** (short run aggregate supply SRAS).

Ukratko, polazi se od pretpostavke da su u kratkom roku **cijene apsolutno nefleksibilne**.

Kejnsijanski oblik analizira funkcionisanje privrede u relativno kratkom roku.

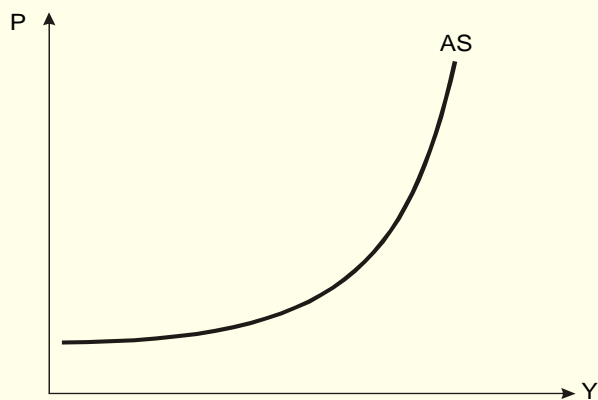
Pretpostavke analize:

- 1) privreda funkcionise u uslovima nepotpune zaposlenosti faktora,
- 2) cijene, najamnine i ostale nominalne veličine su relativno nefleksibilne, tj. sporo reaguju na tržišna kolebanja,
- 3) realne veličine (obim proizvodnje, zaposlenost) fleksibilno reaguju na tržišna kolebanja
– **obim proizvodnje zavisi od obima tražnje.**

Kejnsova kriva agregatne ponude ima oblik horizontalne linije paralelne sa apscisom (**potpuno nefleksibilne cijene i nefleksibilne nominalne zarade**) ili ima blago pozitivan nagib (slučaj nefleksibilnih zarada i relativno fleksibilnih cijena).

- Zbog čega su u kratkom roku nominalne veličine nefleksibilne?
Jer u kratkom roku funkcionišu kolektivni ugovori o radu, država garantuje minimalnu zaradu, rokovi važenja ugovora o isporuci sirovina i gotovih proizvoda su na snazi, itd.

Kriva agregatne ponude neoklasičara

SREDNJI PRELAZNI DOMEN – NEOKLASIČARI:

Kriva agregatne ponude savremenih neoklasičara ima **pozitivan nagib**.

Ukoliko se očekivani nivo cijena ne podudara sa stvarnim, onda je veličina proizvodnje Y različita od potencijalne veličine.

$$Y = Y_p + a(P - P_e)$$

Funkcija ponude Roberta Lukasa

Y - Veličina proizvodnje

Y_p - Potencijalna proizvodnja (potencijalni GNP)

P - Stvarni nivo cijena

P_e - Očekivani nivo cijena

a - koeficijent

-Odstupanje stvarnih cijena od očekivanih objašnjava se pogrešnim anticipacijama zaposlenih i preduzetnika (o uzrocima promjene visine novimalnih zarada ili cijena određenih roba), stoga je ovaj pristup određivanju oblika krive agregatne ponude u makroekonomskoj literaturi poznat kao **teorija grešaka**